

EKONOMİ POLİTİK

Küresel Krizin Türkiye'ye Yansımaları

Erinç Yeldan, 15 Ekim 2008

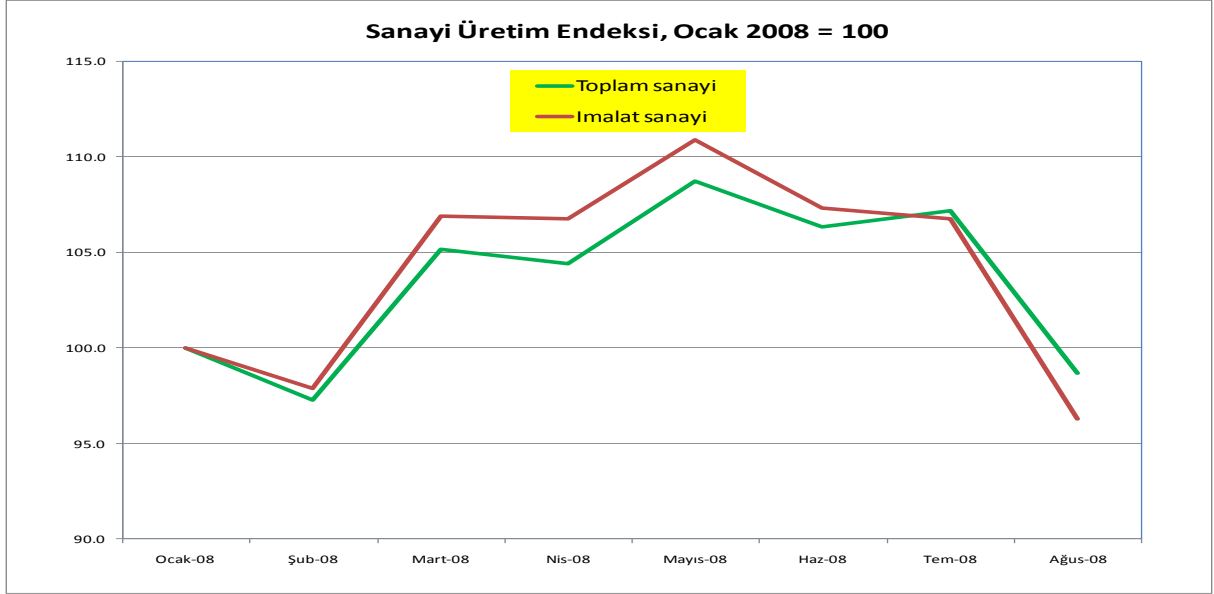
Gergin bir bekleyiş içerisindeyiz. Daha uzak değil, sadece bir kaç ay öncesine kadar “finansal sistemde sınırlı bir çalkantı” olarak değerlendirilen dalgalanmalar şimdi “1929 buhranından bu yana kapitalizmin yaşadığı en şiddetli küresel kriz” olarak anılır oldu. Önceleri, “Türkiye ekonomisi sağlam temeller üzerinde; bu sefer her şey değişik; dış açığı finanse ediyoruz, sorun yok; aslında bu kriz bizim için fırsattır” şeklinde göz ardı edilen gerçekler, şimdi “Türkiye küresel krizden elbette etkilenecektir; IMF ile hemen anlaşalım; yapısal reformlara devam edilsin” yorumlarına dönüştü.

Gerçekten de bir çok yabancı derecelendirme kuruluşunun ve uluslararası araştırma birimlerinin raporlarında Türkiye ekonomisi küresel krizden en fazla etkilenecek ülkeler arasında ilk sıralarda anılıyor. Geçen haftaki yazımızda “Türkiye'nin 2008 krizini yüksek cari işlemler açığı ve yüksek dış borç bağımlılığı ile karşılamakta” olduğunu vurgulamış; ancak, “2008'in yeni küresel koşulları, ucuz kredinin olası kıldığı ucuz döviz ve ucuz ithalata dayalı büyüme modelinin artık mümkün olamayacağını göstermektedir” değerlendirmesinde bulunmuştuk.

Bu sürecin ulusal üretimde gerileme ve artan işsizlik ile birlikte yaşanacak uzun süreli bir durgunluk yaratacağını öngörmek gerekmektedir. Krizi salt borsadaki menkul kıymetlerin değerlerinin düşmesi veya dövizin pahalılaşması olarak görmeye alışkın kalemler, Türk sanayiine ilişkin tehlike sinyallerini yadsımakta ve küresel krizi gelip geçici bir konjonktürel olgu olarak değerlendirmektedir. Oysa Türk sanayiine ilişkin üretim istatistikleri ulusal ekonomide yaz aylarında başlayan durgunluğun artık açık bir gerilemeye dönüştüğünü belgelemektedir. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerinden hazırladığımız aşağıdaki şekil Türk sanayiinde yaşanan daralmanın boyutlarını açıkça sergilemektedir.

Elimizde daha sadece Ağustos ayı verileri bulunmasına karşın Türk sanayiinin içine girmiş olduğu kriz tehlikesi açıktır. Türk imalat sanayi Haziran ayındaki yüzde 1'lik gerilemesinin ardından, Temmuz ayında yüzde 3.2 oranında mütevazı bir genişleme kaydetmiş idi. Ancak Ağustos ayı verileri Türk imalat sanayiindeki daralmanın yüzde 5'i aşmış olduğunu vurgulamaktadır. Küresel krizin daha da şiddetlendiği Eylül ayı ve sonrasında Türk sanayiine olan olumsuz etkilerin yoğunlaşması beklenmelidir.

Krizi sadece İMKB'nin kayıpları ve “cari işlemler açığının finansmanını sürdürebilecek miyiz?” mantığıyla değerlendirmekle yetinen çevreler, küresel krizin Türk sanayi ve diğer üretici sektörlerine olan doğrudan daraltıcı etkilerini görmezden gelmektedir.

Ancak küresel krizin Türkiye'ye olası etkileri sadece iktisadi bir olgu olarak sınırlı kalmayacak derecede karmaşık süreçlere gebecektir.

Kapitalizmin geçmiş tarihsel deneyimlerinden bildiğimiz üzere, küresel krizler sadece yeni üretim tekniklerinin ve kurumsal yapıların oluşturulmasıyla değil, aynı zamanda mevcut üretim güçlerinin yıkılması ile aşılabilmektedir. Bu yıkım süreci, gerektiğinde dünya kapitalizminin çevresinde yer alan az gelişmiş ülkelerin coğrafi sınırlarının yeniden çizilmesine olanak sağlayacak yerelleştirilmiş savaşlar şeklinde de gerçekleştirilebilir. Emperyalizm kuramının öncülerinden olan **Rosa Lüksemburg**'un *düzeltilici savaş* olarak adlandırdığı bu şiddet ve yıkım olgusu günümüz küresel krizinin tamamlayıcı bir unsuru olarak yaşanabilir. Türkiye böyle bir siyasi yeniden yapılanma tasarımlarının merkezinde olan bir coğrafyada bulunmaktadır.

Türkiye 1929 dünya buhranının etkilerini görece olarak daha az hissederek ,ulusal ekonomisini –göreceli olarak- koruyabilmişti. O dönemde uygulanmış olan devletçi ekonomi modeli, ulusal tasarruflara dayalı ve planlı bir birikim sistemini devreye sokarak Türkiye'nin küresel kapitalizmin yıkıcı dinamiklerinden korunmasında etkili olmuştu.

Kuşkusuz 2008'in koşulları 1930'lar dünyasının koşullarından çok farklıdır ve Türkiye'nin krizi atlatabilmek için 1930'ların devletçi modeline geri dönmesi gerçekçi değildir. Ancak, 1930'lar Türkiye'sinin o dönemde emperyalist dünyanın etki alanından olabildiğince uzakta durarak, kendi özgün yapısına uygun gördüğü bir kalkınma stratejisinin öncülüğünde bulunduğu yeni çıkış yollarının günümüz koşullarına da uyarlanması elbette mümkündür. Sadece teknik iktisadi önermelerden hareketle, böyle bir stratejinin unsurları: (i) Türkiye ekonomisinde iç talebe yönelik ve emek yoğun sektörlerin tekrardan geriye kazanılması; (ii) Ulusal sanayinin dikey ve yatay bağlantılarını güçlendirecek, ithalata bağımlılığı azaltacak sektörlerin ön plana çıkarılması, özendirilmesi; (iii) Finansal spekülasyon oyunlarında döviz spekülasyonunu çarçur etmek yerine ulusal tasarrufların sabit sermaye yatırımlarına yönlendirilmesi; (iv)

Sıcak paranın getirisinin düşürölüp dövizin biraz daha hareketlendirilmesi; ve böylece (v) İhracatçının ucuz ithalat yoluyla değil, ihracat gelirleri ve üretkenlik yoluyla gelir kazanması...şeklinde özetlenebilir.

Ne yazık ki bu türden bir ulusal kalkınma programını 2000'li yıllar Türkiye'sinde uygulanmasını önleyen çok daha büyük bir engel vardır: 1923 sonrası Türkiye'si emperyalizme karşı vermiş olduğu savaştan zaferle çıkmanın onurunu taşıyan ve gerek ekonomisi, gerekse siyasi yapısıyla tam bağımsız bir ülkeydi.